Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Rantala, Kalle

Title: Jaakko Mikkola ammattivalmentajana 1924

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Rantala, K. (2017). Jaakko Mikkola ammattivalmentajana 1924. Kasvatus ja aika, 11(2), 52-67. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a4_2206171210.pdf

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Jaakko Mikkola ammattivalmentajan 1924

Kalle Rantala

Suomalainen ammattimainen urheiluvalmennus alkoi 1920-luvulla. Yleisurheiluvalmentaja Jaakko Mikkola jätti jälkeensä lajin kaikkien aikojen parhaan menestyksen Pariisin olympiakisoissa 1924. Analysoin artikkelissa olympiavalmentaja Mikkolaa, hänen työnkuvaansa ja valmennuskäsitystään Mikkolan lähettämien kirjeiden ja muiden aikalaislähteiden avulla 1920-luvun alkupuoliskolla.

Johdanto

> *--- nyt minä taas rohkenen häiritä suloista rauhaasi kysymällä oletko yhtään muistanut koskea siiheen rautaiseen 7,4 kg möhkäleeseeen, jota kuulaksi kutsutaan? Toivon että tarraat kuulaan kiinni kuin nälkäinen leipään.* (Urheiluarkisto, Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL), kirjeenvaihto, Jaakko Mikkola Ville Pörhölälle 7.10.1923.)

Olympialaisiin osallistuminen ja niissä menestyminen koettiin Suomessa tärkeäksi 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä. Tällä haluttiin erottautua kansakuntana venäläisistä ja näyttää voimaa, joka Suomen kansassa oli. Käytännössä urheilumenestys oli tapa liittää urheilukeskeisessä ajattelussa suomalaisia maailman sivistyseliittiin eli Suomesta katsoen länteen. (Kokkonen 2015, 85.) Painista ja yleisurheilusta muodostuivat Suomen menestyksekkäimmät olympialajit. Suomi voitti kaikkiaan 198 mitalia vuosina 1908–1936, ja näistä 82 tuli yleisurheilusta. Vuoden 1924 olympiakisoissa Pariisissa Suomen 121 urheilijaa voittivat 37 mitalia ja Suomi oli kisojen toiseksi paras maa. Puolet joukkueen mitaleista tuli yleisurheilusta, jossa Suomea edusti 54 urheilijaa. Suomelle kisat olivat ja ovat edelleen menestyksellä mitattuna kaikkien aikojen parhaat. Kansainvälinen kilpailu oli 1920-luvulla huomattavasti kapeampaa nykypäivään verrattuna. Esimerkiksi Pariisin kisoihin osallistui reilut 3000 urheilijaa 44 maasta, kun vuoden 2016 kesäkisoihin Rio de Janeirossa osallistui 11 237 urheilijaa 207 maasta. Toisaalta myös kilpailtavien mitalilajien määrä on yli kaksinkertaistunut, mikä on hyvä muistaa mitalimääriä verratessa. (Kansainvälinen olympiakomitea, Paris 1924; Kansainvälinen olympiakomitea, Rio 2016)

Suomen urheilumenestys pohjautui usealle toisiaan tukevalle seikalle. Kilpaurheilun suosion voimakas kasvu niin maaseudulla kuin kaupungeissa 1900-luvun alussa varmisti sen, että oli ylipäätään suuri määrä urheilijoita, joista seulottiin parhaat maata edustamaan. Urheilusta muodostui väylä sosiaaliseen nousuun, sillä urheilijat ymmärsivät kilpailumenestyksen saattavan avata tarjolle esimerkiksi hyviä työpaikkoja ja muita taloudellisia etuja. Suomessa suhtauduttiin käytännönläheisesti olympiaurheilua koskeneisiin amatöörisääntöihin, eli käytännössä kierrettiin niitä mahdollisuuksien mukaan. Toisaalta vuoden 1918 sota repi kansaa kahteen leiriin. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitosta (SVUL) erotetut punaisten puolelle kytkeytyneet seurat perustivat jo 1910-luvun alussa haaveillun Työ-

väen Urheiluliiton (TUL). Jälkimmäisen edustajat eivät päässeet olympiakisoihin vaan he kilpailivat työläisolympialaisissa. Osa parhaista TUL:n urheilijoista loikkasi SVUL:n seuroihin ja pääsi siten olympiakisoihin. Urheiluseurojen ohella liikuntaan ja urheiluun kannusti nopeasti 1920-luvulla kasvanut Suojeluskuntajärjestö, joka palkkasi myös urheiluneuvojia ja innosti ihmisiä liittymään jäsenikseen nimenomaan urheilun avulla. (Vasara 1997; Rantala 2014; Kokkonen 2015, 85–91.) Yhdessä edelliset seikat vaikuttivat siihen, että Suomessa oli runsaasti kilpaurheiluun motivoituneita miehiä, jotka alkoivat jo nuorena harjoittelemaan saatavilla olleen kokemuksen ja tiedon avulla kohti olympiakisoja. Naisilla kansainvälinen urheilu oli vielä rajallista 1920-luvun alussa: esimerkiksi yleisurheilulajeihin lisättiin naisten sarjoja vuoden 1928 olympiakisoissa.

Suomalaisurheilijoiden valmentautuminen oli tulosten valossa maailman kärkiluokkaa. Yksittäisten huippumenestyjien, kuten kestävyysjuoksijoiden Paavo Nurmen ja Ville Ritolan, ohella menestystä kertyi laajalla rintamalla. Urheilijoiden fyysiset ominaisuudet, lajitaito ja muut ajan valmennuskulttuurin piirteet olivat selvästi maailman huippua erityisesti painissa ja yleisurheilussa, joihin menestys painottui. (Esim. Häyrinen 1989a, Kokkonen 2008; Kokkonen 2015.) Näiden menestyslajien taustatekijät muistuttivat paljon toisiaan – molempiin palkattiin ammattivalmentajat, valittiin olympiavalmennukseen laaja ryhmä, joka sai taloudellista tukea ja molempien lajien valmennustoiminta kehittyi kokonaisuutena läpi 1920–30-lukujen, kuten Rantala (2014) erittelee.

Ajatukset olympialaisia varten palkattavasta valmentajasta olivat peräisin 1910-luvun alusta, jolloin Tukholman kisoihin valmistauduttaessa oli mietitty valmentajien palkkaamista erityisesti painiin ja yleisurheiluun. Erityisesti painijat olivat kriittisiä valmentajan palkkaamisen suhteen, sillä he kokivat, että kokeneiden urheilijoiden esimerkki on tarpeellisinta valmennusta – teoreettinen ohjaus ja opetus nähtiin turhana. Valmentajien palkkaus konkretisoitui kuitenkin Berliinin 1916 kisoihin valmistautuessa, mutta varsinainen kisoihin tähdännyt valmennustyö jäi tekemättä, kun Venäjä esti Suomen osallistumisen itsenäisenä joukkueena, ja lopulta itse kisatkin peruuntuivat ensimmäisen maailmansodan takia. SVUL:n yleiseksi urheiluneuvojaksi palkattu Lauri Pihkala kiersi maata liikuntakasvatuksellisessa hengessä urheiluun innostaen ja seurojen perustamiseen kannustaen. Käytännössä 1910-luvun loppua kohti työ painottui yhä enemmän maanpuolustukselliseen paikallistason järjestäytymiseen Venäjän vallan heikentyessä. 1920-luvulla valmentajien palkkaamista ei enää kyseenalaistettu, todennäköisesti erityisesti menestyksekkäiden vuoden 1920 olympiakisojen ansiosta. (Vasara, 1997, 62–63; Rantala 2014; Kokkonen 2015, 50–51.)

Käsitteenä valmentaminen ja sen merkitys oli urheilun toimijoille siis vielä vaikeasti hahmotettava 1910-luvulla, kuten urheilijoiden epäluulot osoittivat. Valmentajien työn ja valmentajakoulutuksen kehityksen myötä 1920–30-luvuilla alkoi syntyä standardeja sille, mitä urheilijoiden valmennus voisi olla, ja mikä urheiluvalmentajien rooli liikuntakasvatuksessa oli. Juuri tähän muutosprosessiin, valmentajuuden määrittelyyn, tämä artikkeli syventyy. Käsittely alkaa tutkimustehtävän rajaamisella ja kontekstoinnilla. Tätä seuraa kronologinen tulkinta Jaakko Mikkolan asemasta vuoden 1920 olympiakisojen pohjalta ja kohti vuoden 1924 kisoja. Edellisiä seuraa tarkempi analyysi vuosien 1923–24 valmennustoiminnasta ja lopulta johtopäätökset.

Tutkimustehtävä

Tutkimuksessa analysoidaan historiantutkimuksen keinoin ammattivalmentajan työnkuvaa alkuperäisaineiston avulla. Esimerkkitapauksena tutkitaan Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton yleisurheilun olympiavalmentaja Jaakko Mikkolan taustaa ja toimintaa erityisesti

vuosina 1923–1924. Pääkysymykset ovat, mihin asioihin Mikkolan työ painottui, ja miksi juuri nämä asiat nousivat työnkuvan keskiöön?

Artikkelin primäärilähteen muodostaa poikkeuksellisen hyvin säilynyt valmennuksen aineistokokonaisuus, Jaakko Mikkolan kirjeenvaihto syksystä 1923 kesään 1924. Muina olennaisina lähteinä käytetään tarkasteluajan valmennuskirjallisuutta sekä Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton arkistoa, erityisesti kirjeenvaihdon ja olympialaisen valmennuskomitean osalta. Lisäksi lähteenä hyödynnettiin vuosien 1920–1924 Suomen Urheilulehteä, johon myös Mikkola kirjoitti kuulumisiaan, erityisesti Yhdysvalloista kisojen välisenä aikana. Suomeen tultuaan kesällä 1923 Mikkola matkusteli ympäri Suomea tutustumassa potentiaalisiin urheilijoihin ja erityisesti herättelemässä vuoden 1920 kisojen menestyneitä urheilijoita takaisin harjoittelun pariin. Mikkola totesi, että syyskuun alussa, jolloin valmennuskomitea piti ensimmäisen virallisen kokouksen, hänellä oli jo kasassa pääpiirteet joukkueen kokoonpanosta, eli niistä, joihin valmennus tuli kohdistumaan. (Suomen Urheilulehti, 22.4.1924, ”Olympialaisvalmennuksemme tätä nykyä”; Mikkola 1924, 17.) Tutkimuksessa käytetty kirjeenvaihto alkaa juuri loppusyksystä. Viimeisissä kirjeissään alkukesältä 1924 Mikkola ilmoitti lähtevänsä urheilijoiden kanssa leirille, ja sieltä Pariisiin. Käytännössä kirjeenvaihto kattaa siis koko aktiivisen valmennusajan yhdeltä kaudelta, sillä 1920-luvulla määrätietoinen harjoittelu ei ollut ympärivuotista, vaan urheilijat kevensivät harjoitteluaan loppusyksyllä. Kirjeitä täydentää Mikkolan raportti (1924) yleisurheilijoiden valmennuksesta, joka julkaistiin teoksessa *Olympialaiskisat II* (Pihkala & Jukola (toim.) 1924).

Tutkimuksen ydin on Mikkolan kirjeenvaihdon ja muiden kirjoitusten tulkitseminen. Artikkelia varten toteutettiin sisällönanalyysi kaikista kokonaisuutena säilyneistä Mikkolan lähettämistä kirjeistä (194 kpl). Kirjeissä esiintyvät aiheet eriteltiin lähilukien aineistolähtöisesti kategorioihin. Kategorioiden esiintyminen tilastoitiin MS Excel-taulukkolaskentaohjelmalla. Merkittävien havaintojen esiintymistiheys oli niin suuri, että rajatapausten tulkitseminen ei vaikuta analyysin kokonaiskuvaan. Vaikka joidenkin kirjeiden sisältö on tulkinnanvaraista, niin kirjeiden korkea määrä paikkaa yksittäiset tulkinnan heikkoudet. (Esim. Tuomi & Sarajärvi 2002.) Kirjeet ja sanomalehtiartikkelit yhdessä Jaakko Mikkolan (1923) kirjoittaman *Rata- ja kenttäurheilun* käsikirjan sekä valmennusraportin (Mikkola 1924) kanssa kokoavat yhdessä selvän kuvan Mikkolan valmennustoiminnasta 1920-luvun alkupuoliskolla.

Lähdeaineistona kirje on mielenkiintoinen objekti, sillä se on henkilön toiselle suunnitellusti lähettämä viesti, joka on muodostunut tietyn kulttuurin vaikutuksessa. Kirje oli 1920-luvulla käytännöllisimpiä viestintävälineitä, kun piti tavoittaa ihmisiä maaseudulta. Esimerkiksi puhelimien tiheys Helsingin ulkopuolella oli 1920-luvulla vielä alle yksi sataa ihmistä kohden. (Turpeinen 1981) 1920–30-lukujen olympiaurheilijoista suurimman osan syntymäpaikka oli maalaiskunnissa, mutta olympiaedustushetkellä he olivat hakeutuneet kaupunkeihin – urheilijoiden muuttoliike kohti kaupunkeja oli selvästi muuta väestöä suurempaa. Peräti 78,5 prosenttia olympiaurheilijoista edusti noina vuosikymmeninä suurimpien kaupunkien, Helsingin, Tampereen, Turun ja Viipurin seuroja. Mikkola asui Helsingissä, joten kirjeitse hän piti yhteyttä Helsingin ulkopuolisiin urheilijoihin, joita oli noin 60 prosenttia. (Häyrinen 1989c, 197–206.)

Ensimmäisten suomalaisten ammattivalmentajien työnkuvaa ei ole aiemmin tutkittu tällä tarkkuudella. Kotimainen urheiluhistoriantutkimus on keskittynyt Suomen menestykseen laajempana, nationalistisena ilmiönä, (esim. Häyrinen 1987; Häyrinen 1989a, Häyrinen 1989b, Kokkonen 2015) ja toisaalta yksilötason henkilöhistorialliseen tarkasteluun (esim. Viita 1997, Viita 2003). Laine (1992) esitti valmennuksen olleen lähinnä loppusilaus olym-

piavalmistautumisessa ja Kokkonen (2008) tunnisti valmennusosaamisen ja leirien vaikutuksen. Rantala (2014) kiteytti yleisurheilun ja painin ensimmäisten ammattivalmentajien vaikutuksen olleen laajempaa kuin aiempi tutkimus antoi ymmärtää. Kansainvälisesti ammattivalmennuksen historian tutkimus on vielä kapeaa, mutta kehittyvää. Esimerkiksi Day (2012) on syventynyt Englannin 1800-lukuun ja tiivistänyt tuon aikakauden ammattivalmennuksen ottaneen vaikutteita etenkin traditionaalisesta käsityöläisyyden mestari-kisälli -asetelmasta. Ammattivalmennuksen alkuvaiheiden tutkiminen auttaa myös nykypäivän valmennuksen kehittämistä, kun ymmärrys perinteisten toimintatapojen syistä syventyy.

Kohti kokonaisvaltaista valmennusta

Yleisurheilun ensimmäiseksi olympiavalmentajaksi palkattiin Jaakko Mikkola talvella 1919–1920. Vuonna 1887 syntynyt Mikkola menestyi omalla urheilu-urallaan erityisesti seipäässä ja voitti myös lajin Suomen mestaruuden vuonna 1912. Olympialaisissa Mikkola ei kuitenkaan päässyt kilpailemaan. Mikkola kiinnostui urheilijoiden ohjaamisesta uransa loppupuolella. Hän ohjasi Helsingin Kisa-Veikkojen yleisurheilijoita 1900–1910-lukujen taitteesta aina vuoden 1920 olympiakisoihin saakka. Mikkolan tunnettuutta lisäsi myös se, kun hän oli SVUL:n kiertävän urheilukonsulentin Lauri Pihkalan apuohjaajana Suomen ensimmäisellä merkittävällä ohjaajakurssilla Jyväskylässä vuonna 1914. Kokeneena ja tunnettuna ohjaajana Mikkola oli siten selvä valinta Pihkalan seuraajaksi valmentajan tehtävään olympiakisojen lähestyessä. (Salo 2006, 212; Rantala 2014.)

Mikkolaa tarvittiin monesta syystä. Organisaationa Suomen Olympiakomitea oli kevyt ja se kokoontui lähinnä valmistelemaan olympiaosanottoa. Käytännössä suomalaista urheilua johti Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, johon perustettiin Olympialainen Valmennusvaliokunta vastaamaan olympialaisiin liittyvistä asioista. Valiokunnan vastuulla oli kerätä rahaa sekä olympialaisten osallistumisen kustannuksiin että kisoihin valmistautumiseen. Valmistautumiseen liittyvät kulut jakautuivat käytännössä valmentajan palkkaamiseen, suoraan urheilijoille kohdistettuihin tukipalveluihin, kuten hierontaan ja lääketieteellisin hoitoihin, ja tulonsiirtoihin, esimerkiksi päivärahoihin, suoraan urheilijoille. (Rantala 2014.)

Urheilijat olivat tyytyväisiä kiireisen Mikkolan kokonaisvaltaiseen valmennukseen vuoden 1920 kisoja varten. Esimerkiksi Ville Pörhölän selostus olympiavalmistautumisesta mairitteli valmentajaa, mutta paljasti myös, kuinka monipuolista valmentajan työnkuva oli:

> *--- Samoihin aikoihin syksyllä alkoi varsinaisen treenari-Jaakon vaiheet valmistustyössämme. Kyllä siihen mieheen oli hauska tutustua. Innostusta ei näkynyt puuttuvan ja kyllä sitä piisasi ja aina vaan lisääntyi viimeiseen päivään saakka. Olisiko tarvittu parempaa, sillä touhua oli miehellä enemmän kuin monella muulla, eikä milloinkaan mies vaivojaan valittanut. Ja sovussa hra Mikkolan kanssa pysyi joka mies viimeiseen saakka, koskapa ei meikäläisten urheilijoitten ja treenarin välillä sattunut minkäänlaista kahnausta, kuten esim. saatiin nähdä ruotsalaisten treenarien ja urheilijoitten kesken Antwerpenissa.*
>
> *Kaartin maneesissa kaupungilla alkoi harjoituksen kolmena päivänä viikossa eikä sitä kertaa ettei Jaakko ollut mukana punnitsemassa joka työntöä ja heittoa ja pieninkin virhe silloin oli koitettava korjata; tai silloin –. Hieronta järjestettiin vuoden vaihteessa jokaiselle mitä mukavimmin. Treenarimme järjesti kaikki tarvittavat välineet, kuten varrelliset, hyvin reilutekoiset piikkiken-*

> *gät, pesurukkaset ja koska talvi oli vastassa, niin lämpöiset tallukat saatiin ja minulla kun oli vielä 7 km. matka hiihdettävänä Santahaminasta Helsinkiin, niin sain käytettäväksi oikein poromiehen sukset. --- Kiitollisuuden velassa maailmanmestaruudestani olen Sotaväen Päällystölle, ---. Samoin myös treenarillemme Jaakko Mikkolalle, hänen yrityksestään saada miehestä mestari millä hintaa hyvänsä. Santahaminassa 8.10.20 Ville Pörhölä.* (Suomen Urheilulehti 9.11.1920, ”Olympialaismiehet kertovat. Ville Pörhölä selostaa olympialaisharjoitteluaan”, Ville Pörhölä.)

Pörhölän kiteyttämä kertomus kuvasti hyvin urheilijoiden tuntoja valmennusprojektista. He olivat pääasiassa kiitollisia, että kisavalmistautumista oli tuettu eri tavoin. Resurssit, joita urheilijoiden käyttöön ohjattiin, avustivat selvästi heidän kehittymistään. Pörhölän tavoin esimerkiksi seiväshyppääjä Jussi Ruoho tunnusti Jaakko Mikkolan ja Lauri Pihkalan merkityksen tulostason nousulle. (Suomen Urheilulehti 9.11.1920, ”Olympialaismiehet kertovat. Jussi Ruoho selostaa seiväshyppyä.”, Jussi Ruoho.)

Käytännössä olympiakisoihin osallistuminen oli kansallinen projekti, sille valmennuksen ja osallistumisen rahoitus kerättiin niin erilaisten olympiakeräysten merkeissä, kuin lahjoitusvaroina. Luonnollisesti myös valtio tuki osallistumista ja yritykset palkkasivat urheilijoita töihin, joissa urheileminen oli mahdollista varsin ammattimaisesti. Vuoden 1924 olympiarahaston suurin yksittäinen lahjoitus oli Lassila & Tikanojan antamat 35 000 markkaa (noin 11 000 euroa 2015 rahanarvossa). Amerikansuomalaiset taas keräsivät yhteensä yli 250 000 markkaa (80 000 euroa), mikä oli äärimmäisen tärkeää olympiakisojen kustannusten kattamiselle. Ylipäätään huippu-urheiluun ei kohdistunut kovin paljoa kritiikkiä 1920–1930 luvuilla, joten riittävien resurssien kerääminen olympiaosallistumista varten oli mahdollista, mutta ei kuitenkaan itsestäänselvyys. Valtio ei kattanut huippu-urheilun kuluja, vaan yksityiset tahot olivat merkittävä tulonlähde. (Suomen Urheilulehti 31.1.1924 ”Huomattava lahjoitus olympialaisvalmennukseen”; Kokkonen 2015, 85–91.)

Olympiavalmennus oli 1920-luvun alussa noin vuoden mittainen projekti, joka Mikkolan mielestä oli epäkiitollisen lyhyt (Mikkola 1924). Lyhyehkö aika ei kuitenkaan merkinnyt sitä, että valmentajan toiminnalla ei olisi ollut vaikutusta menestysmahdollisuuksiin. Kansainvälisen kilpaurheilun varhaisvaiheessa erot maiden välillä saattoivat syntyä ja selittyä hyvinkin yksinkertaisilla ja pienillä asioilla – vaikka sillä, että huolehdittiin urheilijoiden hampaidenhoidosta, kuten Suomessa tehtiin ja vähennettiin näin urheilijoiden sairastelua. (Rantala 2014.)

Koska Mikkolan työsuhde oli päättynyt vuoden 1920 olympiakisojen jälkeen, päätti hän loppusyksyllä lähteä Yhdysvaltoihin. Painin olympiavalmentaja Armas Laitinen oli tehnyt sen jo pian kisojen jälkeen ammattipainimahdollisuuksien vuoksi, ja myös muutama urheiluhieroja oli tehnyt saman matkan. Yhdysvaltoihin Mikkola lähti etsiskelemään työmahdollisuuksia ja uutta oppia valmennukseen. (Suomen Urheilulehti 7.11.1920 ja 14.11.1920.) Hän alkoi tarkkailla myös yhdysvaltainsuomalaisia urheilijoita, joiden parhaimmistosta hän raportoi *Suomen Urheilulehteen* (Esim. Suomen Urheilulehti 2.7.1921, ”Suomi ja Amerikan suomalaiset yhteistoimintaan”, Jaakko Mikkola). Harvardin yliopiston urheilujaostoon Mikkola päätyi töihin vuoden 1921 aikana, ja jakoi erityisesti yleisurheilulajien suoritustekniikkaan liittyviä näkemyksiä myös Suomeen sekä välitti tietoja muiden maiden valmistautumisesta Pariisin vuoden 1924 olympiakisoihin (Suomen Urheilulehti 11.11.1921, ”Varokaa, Suomen 5-ottelijat”, J.[aakko] M.[ikkola]; Suomen Urheilulehti 11.11.1921, ”Ranska valmistautuu tarmokkaasti 1924 olympialaisiin”, J.[aakko], M.[ikkola]).

Harvardin yliopiston yleisurheilun valmennustoiminta oli vasta varhaisvaiheessaan vuosien 1920 ja 1924 olympiakisojen välisenä aikana. Ensimmäinen yleisurheilun päävalmentaja, William Martin, valittiin syksyllä 1922. Mikkolan rooli oli lähinnä tiettyjen lajien urheilijoiden valmentamista ja ilmeisesti myös hieromista. Yhdysvaltainsuomalainen urheiluaktiivi Arvi Raikkala raportoi Urheilulehdellä, että Mikkola tuntui uhraavan aikaansa enemmän yhdysvaltainsuomalaisten kuin Harvardin urheilijoiden hyväksi. Mikkola kävi jatkuvasti Worcesterissa, jossa asui paljon suomalaisia sekä urheilukilpailuissa, joissa hän neuvoi maanmiehiään. (Suomen Urheilulehti 3.10.1922, "Veljemme Lännessä", Arvi Raikkala; Kantola 2007, 161–163; GoCrimson.Com, Coaching register.)

Olympiavalmistautumista varten Mikkola lähetti omat näkemyksensä Urheilulehteen jo joulukuussa 1921. Hän pohti miten valmennuskomitean saisi toimimaan mahdollisimman tehokkaasti ja mihin toimenpiteisiin vuosina 1922–23 tuli ryhtyä. Kokemuksiensa perusteella hän piti tärkeänä tiukkaa harjoituskuria, jotta joukko säilyisi hengeltään yhtenäisenä, kuten Yhdysvalloissa oli havaittu toimivaksi. Mikkola piti pitkää valmistavaa valmennusleiriä onnistuneena ja kannatti sen järjestämistä uudelleen. Valmentaja kertoi lisäksi kokemuksiaan useisiin käytännön asioihin matkustamiseen ja olympiakilpailuihin liittyen. (Suomen Urheilulehti 22.12.1921, "Hajanaisia muistelmia Antwerpenin valmistautumisesta sekä matkalta", Jaakko Mikkola; Suomen Urheilulehti 22.12.1921, "Onko meillä parantamisen varaa ja mitä on tehtävä valmistautuessamme Pariisin 1924", Jaakko Mikkola.)

Toimimalla Urheilulehden Yhdysvaltain kirjeenvaihtajana vuosina 1921–1922 Mikkola piti nimensä ja osaamisensa esillä Suomessa, ja hän asemoi itseään selkeästi jo Pariisin kisojen olympiavalmentajaksi ennen kuin valmistautuminen oli kunnolla alkanutkaan. Lehden päätoimittaja Lauri Pihkala antoi mielellään tilaa uutisille Yhdysvalloista, olihan hän itsekin vaikuttunut maan urheilukulttuurista useilla matkoillaan. Pihkala esitti keväällä 1922 pääkirjoituksessaan olympiavalmentautumisesta, että Mikkola olisi saatava Suomeen. Urheilulehti siirtyi vuonna 1922 SVUL:n viralliseksi julkaisuksi, joten kannanotto oli tulkittava linjaukseksi SVUL:n halusta palkata Mikkola uudelleen. (Suomen Urheilulehti 16.1.1922, "Mitä Amerikasta kuuluu?", J. M.; 23.1.1921, "Hajanaisia mietteitä Amerikan urheiluoloista", J. M.; 6.3.1922, "Hajanaisia mietteitä Amerikan urheiluoloista II", J. M.; 18.4.1922, "Valmentautuminen olympialaisiin kisoihin", Lauri Pihkala; Salimäki 2000.)

Järjestelyt Mikkolan palkkaamiseksi kangertelivat syksyllä 1922. SVUL:n johtajien jahkailun vuoksi Mikkola uhkasi helmikuussa 1923 jäävänsä Yhdysvaltoihin, mikäli asiaa ei ratkaistaisi välittömästi. Samalla hän korosti, että yhdysvaltainsuomalaisten rekrytointi olympiakisoihin oli käynnistyttävä heti, etteivät Yhdysvallat houkuttelisi heitä, kuten Ville Ritolaa, edustajikseen. (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, ulkomaat, Jaakko Mikkola SVUL:lle, 5.2.1923; Viita 1997, 105–128.) Sattumalta juuri saman kirjeen kanssa ristiin seilasi Atlantilla sopimuspaperit Jaakko Mikkolalle urheilujohtajan ja -neuvojan työstä olympialaisia silmällä pitäen (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, ulkomaat, Aksel Ek Jaakko Mikkolalle 7.2.1923).

Mikkola ei tyytynyt SVUL:n tarjoamaan 4 000 markan (1 289 eur 2015 arvossa) kuukausipalkkaan, vaan yön yli nukuttuaan kirjoitti korottavansa palkan 4 500 markkaan (1 450 eur 2015 arvossa). Hän vaati, että saa tehdä ohjaustyötä muiden häiritsemättä, ja että SVUL seisoo hänen takanaan ensimmäiseen kilpailupäivään saakka. (Urheiluarkisto SVUL, kirjeenvaihto, ulkomaat, Jaakko Mikkola SVUL:lle, 27.2.1923.) Kolme päivää kirjeen tultua Suomeen SVUL:n käsiteltäväksi Mikkola vastaanotti Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitolta sähkeen, joka kuului ytimekkäästi: "Yes" (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, ulkomaat, Aksel Ek Urheiluliitto Jaakko Mikkolalle, 22.3.1923). Hyväksytyssä palkassa ei ollut kyse mistään pikkurahoista, sillä työmiehen keskimääräinen tuntipalkka oli

5,13 markkaa vuonna 1923. Tämä tarkoitti, että työmiehen olisi pitänyt tehdä 877 tuntia töitä, jotta pääsisi Mikkolan kuukausiansioon. (Rahamuseo.fi, rahanarvonlaskuri.) Mikkolan vaatimusten läpimeno oli osoitus siitä, että urheilujohtajat luottivat hänen näkemykseensä valmentajana. Palkan suuruus oli toissijainen asia. Tärkeintä oli, että ”Suomen on ainakin vielä kerran näytettävä mihin se pystyy”, kuten Mikkola asian ilmaisi (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, ulkomaat, Jaakko Mikkola SVUL:lle, 27.2.1923). Hänet otettiin ilolla vastaan Suomessa vuoden 1924 kisoja varten. *Suomen Urheilulehden* etusivun pääuutinen 7.5.1923 oli, että Yhdysvalloissa asunut ”Jaakko Mikkola tulee Suomen urheilijoitten valmentajaksi.” Mikkolan ansiot Suomen menestykseen tunnustettiin laajalti, joten juuri hänen saamisensa valmentajaksi arvostettiin korkealle (Suomen Urheilulehti, 7.5.1923).

Ennen Suomeen tuloa Mikkola kartoitti suomalaisurheilijoita Yhdysvalloissa sekä auttoi Ville Ritolan houkuttelemisessa Suomeen (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, ulkomaat, SVUL urheilujaosto Jaakko Mikkolalle, 6.3.1923; Viita 1997, 105–128). Mikkolan (1923) Yhdysvalloissa kirjoittama *Rata- ja kenttäurheilun käsikirja* julkaistiin sopivasti hänen tullessaan Suomeen keskikesällä 1923. Kirjaa kehuttiin varsin merkittäväksi suomalaisurheilijoille, sillä se oli ensimmäinen yleisurheilun valmennusteos sitten Lauri Pihkalan (1908) *Urheilijan oppaan*, josta toki oli otettu uusintapainos vuonna 1920. (Suomen Urheilulehti, ”Lauri Pihkala: Urheilun opas”, J.[aakko] M.[ikkola]; Suomen Urheilulehti, 22.5.1923, ”Rata- ja kenttäurheilun käsikirja”; Suomen Urheilulehti, 22.5.1923, Kustannusosakeyhtiö Otavan mainos ja tilauslista ”Olympiatreenarimme Jaakko J. Mikkolan” teoksesta; Suomen Urheilulehti, 9.7.1923, ”Jaakko Mikkola jälleen kotona”.)

Voi olettaa, että Mikkola halusi levittää tuoreimpia näkemyksiään yleisurheilulajien suoritusohjeista myös kirjallisessa muodossa nopeasti ja laajalle. Mikkolan kirja oli reilulla sadalla sivullaan Pihkalan lähes neljäsataasivuista teosta suppeampi, mutta toisaalta keskittyi erityisesti eri yleisurheilulajien tekniikka- ja kuntoharjoitteluun, kun Pihkalan oppaasta puolet oli urheilun ja liikunnan historiaa, sääntöjä ja järjestötoiminnan ohjeita (Pihkala 1908; Mikkola 1923). Mikkola tiesi tietysti arvonsa, kuten palkkaneuvottelu osoitti, joten kirjan julkaisuun oli varmasti taloudellisiakin syitä. Hän edusti vuoden 1920 kisojen perusteella maailman kärkeä valmentajana. Tuore oppikirja menestysvalmentajalta oli omiaan auttamaan nuoria ja vanhempia urheilijoita harjoittelun makuun aikana, jolloin paikallinen valmennus pohjautui lähinnä kokeneemmilta urheilijoilta saatuihin vinkkeihin. Kaikesta kunnioituksesta huolimatta Mikkolan ohjeita uskallettiin myös kritisoida. Esimerkiksi Suomen Urheilulehdessä ilmestyi suojeluskunta-aktiivin ja 1910-luvulla heittolajeissa SM-tasolla menestyneen yleisurheilija Ranne Ronin kirjoittama kahden palstan pituinen arvio Mikkolan kirjasta, mikä ei ollut pelkkää ylistystä vaan joihinkin lajien suoritustapoja kuvaaviin yksityiskohtiin takertumista. Kokonaisuudessaan arvio oli kuitenkin kirjan merkitystä korostava. (Suomen Urheilulehti, 27.8.1923, ”Jaakko Mikkola. Rata- ja kenttäurheilun käsikirja”, Ranne Roni.)

Täydellistä Mikkolan harjoitteluosaaminen ei ollut myöskään kaikkien aktiiviurheilijoiden mielestä. Kisoja edeltäneellä valmennusleirin ohjelma oli esimerkiksi Ville Ritolalle liian kevyt. Ritola arvostelikin, että Mikkolan osaaminen keski- ja pitkän matkan juoksuun oli heikkoa. (Urheiluarkisto, Ville Ritolan arkisto, Voitto Viron haastattelu Ville Ritolasta 15.3.1972.) Ritolan ja Ronin antama kritiikki lajien harjoitusohjeita kohtaan antaa hyvän perspektiivin tutkimukselle. Mikkolan näkemykset lajiharjoituksista eivät selvästikään olleet täydelliset ja kaikkien allekirjoittamat. Menestyksekkään valmennuksen avaimet ovat siis olleet ainakin osin muita asioita kuin ajalle suvereeni lajitekninen osaaminen.

Suomeen tultuaan Mikkola kiersi tutustumassa urheilijoihin ympäri maata, olihan hän ollut useita vuosia muualla. Suuri osa potentiaalisista olympiaurheilijoista oli vanhoja tuttuja, mutta myös uusia oli joukossa. Loppukesän 1923 keskustelut urheilijoiden kanssa vaikuttivat varmasti harjoituskauden suunnitelmiin ja olympiavalmennusjärjestelmän muodostamiseen. Mikkola kiteytti harjoitussuunnitelman pääpiirteet seuraavaksi:

> *”Lokakuu: ulkoilmaharjoitukset jatkuvat. Voimisteluharjoitukset alkavat. Hierontaa on järjestettävä varmoille ja puolivarmoille miehille. Maneesiharjoitukset aloitettava, tyyli pääasia. Juoksijoiden saatava kävelykengät.*
> *Marraskuu: Samaa kuin edellä, voimistelu pääasia.*
> *Joulukuu: Ainoastaan voimisteluharjoituksia ja 100 m lähtöjä.*
> *Tammikuu: Puoliväliin samaa kuin edellä. 15 p:stä aloitetaan kävelyharjoitukset. Tallukoita tarvitaan. Hieronta laajennettava täyteen mittaansa. Maneesiharjoitukset aloitettava.*
> *Helmikuu: Maneesi- ja voimistelu[h]arjoitukset jatkuvat.*
> *Maaliskuu: Voimisteluharjoitukset lopetetaan. Maneesiharjoituksia jatketaan ja, jos ilmat sallivat, myös ulkona. 1:nen kilpailusarja.*
> *Toukokuu: Samaa kuin edellä.*
> *Kesäkuu: Toukokuun lopussa ja kesäkuun alussa on järjestettävä lopulliset karsintakilpailut ja sen jälkeen mennään leirille, jossa ollaan yksi kuukausi. Leirille on vietävä paitsi varmoja miehiä myös lupaavia alokkaita sen mukaan kuin tila sallii.*
> *Leirillä tarvitaan yksi ylikeittäjätär ja kaksi palvelijaa ellei kolme. Kenttä on pidettävä kunnossa palkatulla työvoimalla. Hierojia tarvitaan kolme.*
> *Heinäkuu: Matkalle on lähdettävä niin aikaisin, että ollaan perillä yhtä viikkoa ennen kilpailujen alkua. Huomaa! Maratonjuoksukarsinta on pidettävä toukokuun puolivälissä. Useammat keski- ja pitkänmatkanjuoksijat tarvitsevat noin kolme kuukautta kokonaan harjoituksiinsa.* (Mikkola 1924, 18–19.)

Valmennuksen kulmakivet

Mikkolan lähettämien kirjeiden sisällöistä havaittiin ja muodostettiin seuraavia toistuvia kategorioita. Kategorian nimi on erotettu tummennetulla fontilla: **Harjoitusasiat** koskivat käytännön harjoittelua, kilpailemista ja harjoituspaikkoja. **Elämänasiat** käsittelivät muita kuin suoraan urheiluun liittyviä asioita, esimerkiksi alkoholinkäyttöä. **Talous- ja työasiat** liittyivät työntekoon, työpaikkojen järjestelyyn, taloudellisten asioiden parantamiseen, urheilijoille maksettaviin tukiin ja korvauksiin. **Hieronta-asiat** koskivat hieronnan käyttöä ja hierojia. **Varusteet, vaatteet, välineet** käsittivät urheiluvälineisiin, vaatteisiin ja esimerkiksi kenkien hankintaan liittyvät asiat. **Leiriasiat** liittyivät Lahdessa kesäkuussa 1924 pidetyn kolmiviikkoisen olympialeirin järjestelyihin. **Karsintakilpailut** sisälsivät olympiakarsintakilpailuihin liittyvät asiat ja itse **olympiakisat** olivat oma aihepiirinsä. **Terveydenhoito** sisälsi urheilijoiden terveysongelmat ja urheilulääkärin toimintaan liittyvät asiat, ja aihepiiriin liittyi läheisesti myös **saunominen**. **Amerikansuomalaisten** (nimitys, jota aineistossa käytettiin) **asiat** sisälsivät esimerkiksi kestävyysjuoksija Ville Ritolan Suomeen tulon järjestelyt sekä muun Mikkolan tekemän yhteistyön amerikansuomalaisten kanssa.

Kategoria	**Havaintoja, kpl**
Valmennusasiat	129
Talous- ja työasiat	82
Hieronta-asiat	56
Varusteet, vaatteet ja välineet	44
Terveydenhoito	38
Elämänasiat	26
Olympiakisat	26
Karsintakilpailut	25
Amerikansuomalaisten asiat	15
Saunominen	10
Leiriasiat	9

Taulukko 1. Yhteenvetotaulukossa havainnollistetaan eri teemojen toistuminen Mikkolan lähettämissä kirjeissä (194 kpl) olympiavalmentajana syyskuusta 1923 kesäkuuhun 1924. (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, Jaakko Mikkolan lähettämät kirjeet 1923–1924.)

Käytännössä yhdessä kirjeessä esiintyi useita eri teemoja ja yhteensä havaintoja syntyi 460 kappaletta 194 kirjeestä. Tyypillinen valmennuskirje sisälsi joitain ohjeita tietyn yleisurheilulajin harjoittelusta ja sen rytmityksestä, määräyksiä hieronnan käytöstä valmennuksessa tai esimerkiksi varusteiden jakoon liittyviä asioita. Analysoin seuraavaksi kirjeistä havaitut Mikkolan valmennuslinjan kulmakivet.

Lajikohtaiset **harjoitusasiat** korostuivat Mikkolan kirjeissä. Hän antoi urheilijoille ohjeita harjoituksiin sekä kirjeitse että kiertäessään vuonna 1923 pitkin Suomea urheilijoita kartoittaessa ja lopulta Helsingissä päivittäisvalmennuksessa. Osaa, etenkin nuoria urheilijoita, hän kehotti hankkimaan tuoreen kirjansa. Kontrolloivaa puoltaan valmentaja Mikkola esitteli kevään karsintasysteemillä. Urheilijat eivät saaneet kilpailla ennen varsinaisia olympiakarsintoja, sillä urheilijoiden kunto haluttiin pitää salassa muilta mailta, ja toisaalta estää liika kilpaileminen ja voimien kuluttaminen. Urheilijoiden suhtautuminen asiaan oli nihkeä, sillä pikkukisoistakin sai palkkioita. Ennen toukokuun karsintoja urheilijat olivat laajemmin ottaneet mittaa toisistaan lähinnä maaliskuussa Mikkolan järjestämissä sisämaneesissa käydyissä herätyskilpailuissa, joiden tuloksia ei myöskään paljastettu tarkemmin. Mikkolalla oli mielessä se, että Suomesta etelään muuttamalla talven ja kevään harjoitusolosuhteet olisivat paremmat. Suomessa jouduttiin talviharjoittelussa tyytymään erilaisiin seura- ja kylätaloihin, sisämaneeseihin, ja esimerkiksi rautateillä ja raviradoilla juoksemiseen. Hiihtoa Mikkola piti kangistavana ja kehotti heittämään sukset nurkkaan, vaikka lunta oli vielä huhtikuussa. Ylipäätään jopa ”pelätyn” (Suomen Urheilulehti, 20.6.1924, ”Lahden leirillä”, Kela) Mikkolan valmennuksellinen linja oli suoraviivainen – tinkimätöntä harjoittelua, omalla tyylillä tai Mikkolan ohjeilla, kisoihin asti ja olympialaisista tulisi valtaisa Suomen yleisurheilijoiden voimannäyte, kun muut valmennusasiat oli samalla tehty hyvin. (Esim. SVUL, kirjeenvaihto, Jaakko Mikkola (JM) Niilo Koskiniemelle 10.3.1924; JM Ville Pörhölälle 11.3.1924; JM W. [Ville] Ritolalle 18.3.1924; JM Ville Pörhölälle

5.5.1924; JM O. Rissaselle 8.5.1924; JM H. Nummille 17.5.1924. SVUL, toimintakertomukset, 1923–1924; Kokkonen 2015, 85–91.)

Mielenkiintoinen piirre valmennussuunnitelmassa oli voimistelun korostaminen (Mikkola 1924, 18–19). Suomessa oli vankat perinteet voimisteluun, olihan Helsingin yliopiston voimistelulaitos ollut toiminnassa jo 1830-luvulta ja ensimmäiset voimisteluseurat perustettu 1800-luvun loppupuolella. Voimistelu oli varsin vakiintunut liikunnan muoto, sillä esimerkiksi kirjeitse Mikkolan ei tarvinnut antaa urheilijoille juuri voimisteluohjeita. Voimistelu vaikuttaa olleen ennemmin itsestäänselvyys talvisen päivittäisen kuntoharjoittelun osana. Mikkola luonnehti valmennusoppaassaan, että ”Voimistelu, joka on kuntoutumisen ytimenä, kuuluu kaikille rata- ja kenttäurheilijoiden harjoittelijoille. --- Kotivoimistelun tulee kuulua jokaisen urheilijan päiväohjelmaan yhtä täsmällisesti kuin ruokailuaikojenkin.” (Mikkola 1923, 107–108) Varsinkin kestävyysjuoksijoille voimistelu toimi varmasti myös vastapainona kävely- ja juoksuharjoituksille. Voimisteluliikkeet oli tarkoitus tehdä pääasiassa terävästi, jopa riuhtoen, mikä osaltaan tuki nopeusominaisuuksien kehittymistä.

Talous- ja työasiat veivät Mikkolan aikaa varsin paljon, sillä yli puolessa kirjeistä hän otti kantaa urheilijoiden taloudellisiin edellytyksiin. Kirjeistä paljastuu esimerkiksi, kuinka Suomi kiersi kansainvälisiä sääntöjä palkkioiden maksuun liittyen. Menestystä haluttiin ammattimaisen harjoittelun avulla, joten urheilijoille järjestettiin tämän mahdollistavia työpaikkoja ja viriteltiin työvuoroja paremmiksi. Esimerkiksi viisiottelija Eero Lehtoselle pedattiin paikka Metsätieteelliselle koelaitokselle (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Eero Lehtoselle 21.1.1924). Toisaalta usealle urheilijalle maksettiin myös kuukausittain rahaa, jotta nämä parhaat urheilijat ottaisivat töistään vapaata harjoittelua varten. Kovimmille urheilijoille tehtiin erilaisia henkilökohtaisia varainsiirtoja, esimerkiksi Nestori Järvelälle ilmoitettiin, että hänelle varattiin 400 markkaa sekalaisiin kuluihin, mutta varojen käyttöä ei tarvitsisi eritellä liitolle. Monille urheilijoille järjestettiin mahdollisuuksia tulla Helsinkiin sisähalliin harjoittelemaan ja maksettiin matkakuluja. Mikkola toimi talousasioiden koordinaattorina ja yleensä Olympialainen Valmennusvaliokunta teki päätökset rahojen jaosta. Urheilijat olivat tyytyväisiä siitä, että heidän harjoittelupanostuksiaan korvattiin eri tavoin. (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM K. F. Altiolle 12.9.1923; JM Sameli Talalle 10.11.1923; JM Eino Rastaalle 4.2.1924; JM Nestori Järvelälle 20.2.1924; JM 21.2.1924 P. Hakuliselle; JM Yrjö Sjöblomille 2.4.1924.)

Edellisen perusteella voi todeta, että raha motivoi urheilijoita parempaan harjoitteluun. Huippu-urheilulla pystyi parantamaan elintasoaan ja päästä jopa matkustelemaan, kuten Kokkonen (2015, 85–91) kiteytti. Suomi ei ollut vauras maa itsenäistymisen jälkeen, ja siten ihmiset tarttuivat mielellään mahdollisuuksiin, jotka saattoivat nostaa elintasoa. Lisäksi voi tulkita, että SVUL:n kevyt valmennusorganisaatio pystyi käyttämään merkittävästi varoja suoraan urheilijoiden olosuhteiden parantamiseen, sillä välikäsiä ei ollut. Mikkola oli ainoa SVUL:n valmennukseen liittynyt työntekijä, joka sai palkkaa. Käytännössä valmennukseen kerätyt rahat kuluivat siis Mikkolan palkkaan ja kisamatkan kuluihin. Kaikki muu raha valui eri tavoin urheilijoille. Taloudellisia tukimuotoja olivat suoran rahansiirron ohella erityisesti välilliset tuet, kuten ilmaisten varusteiden, välineiden ja hieronnan tarjoaminen. Mikkola oli keväällä jo harmissaan siitä, että urheilijat tiedostivat taloudellisen arvonsa liiankin hyvin (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Yrjö Sjöblomille 2.4.1924).

Hieronta oli merkittävä osa urheilijoiden valmennustukea. Hieronnan hyötyihin uskottiin vankasti ja siihen laitettiin siten merkittäviä taloudellisia panoksia, sillä käytännössä kaikki olympiavalmennukseen valitut yleisurheilijat saivat hierontaa. Hieronta oli laajuudeltaan myös selvästi muiden maiden valmennuskulttuureista poikennut ilmiö, ja itseasias-

sa urheiluhierojien ammattikunta syntyi 1920–30-luvuilla Suomessa olympiavalmennuksen edesauttamana. (Rantala 2017) Valmentaja Jaakko Mikkola oli täysin vakuuttunut suomalaisen hieronnan hyödyistä. Tätä hän alleviivasi esimerkiksi Suomen Urheilulehteen Yhdysvalloista lähettämällään kirjoituksella vuonna 1921 (8.12.1921, ”Suomalainen hieronta maailman paras”, J.[aakko], M[ikkola]). Osalle paikkakunnista, kuten Helsinkiin ja Tampereelle palkattiin vakituiset hierojat, joilla valmennusrinkiin valitut urheilijat saivat käydä. Pienemmillä paikkakunnilla urheilijoille annettiin oikeus käyttää hierontaa muutamia kertoja viikossa, mistä maksettiin kulut kuitteja vastaan. Myös olympiakisoihin palkattiin mukaan ainakin kaksi hierojaa yleisurheilijoille. Mikkola ohjeisti joitain urheilijoita yksityiskohtaisemmin hieronnan käytöstä sekä käski urheilijoita menemään tietyille, pätevyksi osoittautuneille hierojille. Esimerkiksi keihäänheittäjä Jonni Myyrän Mikkola käski ottaa hierontaa kolme kertaa viikossa jo loka-marraskuun ajan 1923. Ylipäätään Mikkola sivusi hierontaa kolmasosassa kirjeistä, joten lihashuollon järjestely oli merkittävä osa hänen työnkuvaansa. (Esim. Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Jonni Myyrälle 7.10.1923; Eino Seppälälle 13.12.1923; JM Eino Rastaalle 24.1.1924; JM A Siljanderille 4.4.1924.)

Kolmas urheilijoille työkorvausten ja lihashuollon ohella merkittävä taloudellinen etu oli **varusteet ja välineet**. Olympiavalmentaja hoiti näiden hankintaa ja niiden jakoa urheilijoille työsuunnitelman mukaisesti. Ilmaisten jalkineiden ja harjoitusvälineiden saanti paransi harjoittelumahdollisuuksia ja ehkä urheilijoiden itsetuntoa ja siten myös motivaatiota. Urheilukenkien saaminen oli yksi osoitus urheilijalle, että hänen statuksensa on arvostetumpi kuin monen muun urheilijan. Mielenkiintoisena kuriositeettina Mikkola tilasi Yhdysvalloista suomalaiselta kontaktiltaan useamman parin Spaldingin piikkikenkiä, joita sitten kopioitiin suomalaisella suutarilla. Suomalaiset halusivat, että menestys ei jää varusteista kiinni. Yksi mielenkiintoinen esimerkki harjoitusvälineistä oli se, että heittolajien urheilijoille jaettiin kumikuulia, jotta talven sisäharjoittelu onnistuisi paremmin. (Esim. Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Urho Peltoselle 9.11.1923; JM Ville Pörhölälle 9.11.1923; JM Jonni Myyrälle 9.11.1923; JM Elmeri Niklanderille; 19.11.1923JM Kalle Saarelmalle 20.1.1924; JM Kalle Saarelmalle 13.3.1924.)

Myös **terveydenhoitoon** panostaminen näkyi kirjeenvaihdossa. Mikkola korosti hygienian merkitystä muistuttamalla säännöllisestä peseytymisestä ja **saunomisesta**. Valmentaja muistutti riittävästä pukeutumisesta talven harjoituksiin, ja toisaalta tiedusteli urheilijoiden vointia, kun kuuli jollain olleen vammoja tai muita vaivoja. Hän ymmärsi, että vain terveet urheilijat kehittyvät ja ovat kilpailukykyisiä. Urheilijoille korvattiin satunnaisia kuluja lääkärillä käynteihin liittyen ja olympiavalmennukseen valituille nimettiin myös vastuulääkäri. Mikkolan valmennusaikana suomalainen urheilulääketieteellinen tutkimus alkoi ottaa ensiaskeleitaan. Tämä tapahtui erityisesti Lahdessa järjestetyllä leirillä tehdyillä tutkimuksilla. (Esim. Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Niilo Koskiniemelle 19.9.1923, 6.2.1924 ja 7.2.1924; JM Teodor Koskenniemelle 24.11.1923; JM Hannes Kolehmaiselle 26.12.1923; JM Lauri Härölle 19.5.1924; Rantala 2014.)

Leirin etukäteisjärjestelyt eivät rasittaneet Mikkolaa liiemmälti, sillä leiri järjestyi melko helposti, kun Lahti tarjoutui kustantamaan leirin järjestelykulut sekä tarjoamaan urheilukentän leiriläisten käytettäväksi. Myös Kuopio ja Metsäkylä olivat valmiita samaan, mikä osoittaa myös kuntien arvostaneen olympiavalmistautumista. Valmennuskomitea katsoi Lahden parhaaksi vaihtoehdoksi, vaikka he epäilivät Lahden urheilukentän olevan huonokuntoinen. Vajaan kuukauden mittaisella leirillä oli paikalla lääkäri ja kolme hierojaa. Lääkärin mukaanotto oli parannus verrattuna vuoteen 1920. Tohtori Niilo Koskiniemi hoiti urheilijoiden terveyttä, mutta teki myös tieteellisiä tutkimuksia esimerkiksi tarkkailemalla

urheilijoiden rasitusta virtsanäytteistä. Lääkärin läsnäolo koettiin hyväksi, sillä näin apua eri vaivoihin oli saatavilla välittömästi. Mikkola jakoi urheilijat kahteen kategoriaan myös ravintopuolella. ”Laihapöytä”, eli pääasiassa kestävyysurheilijat söivät kevyempää ruokaa kuin ”lihavapöytäläiset”, jotka söivät päivittäin lihaa saadakseen kerättyä painoa. (Mikkola 1924, 30–42; Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM E. Viljaselle 11.4.1923, JM Niilo Koskiniemelle 2.6.1924.)

Valmentajan työn monipuolisuutta 1920-luvulla kuvaavat muut esiin nousseet teemat. Mikkola joutui motivoimaan urheilijoita harjoittelemaan, mutta myös saarnaamaan huonoista elintavoista, kun jotkut urheilijat sortuivat käymään tansseissa tai juomaan alkoholia, kieltolaista huolimatta, turhan paljon. Olympiavoittaja Ville Pörhölästä, joka ei kuntoutunut vuoden 1920 veroiseen vireeseen, Mikkola toivoi jälleen joukkueen hengenluojaa, jonka tehtäväksi tuli valmistella lauluohjelmaa olympiakisamatkalle tunnelmaa rentouttamaan. (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Lauri Härölle 15.10.1923; JM A. Huusarille 16.12.1923; JM Ville Pörhölälle 15.2.1924.)

Valmennusta voi luonnehtia varsin kokonaisvaltaiseksi. Mikkola pyrki huomioimaan urheilijoiden yksilöllisen tilanteen ja taustan, sekä valmentautumisen että muun elämän kannalta. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä vasta 1990–2000-luvuilla urheiluvalmennuksen keskeiseksi diskurssiksi nousi kokonaisvaltainen valmennus mekanistisen urheilijan ohjelmoinnin ja suorituskyvyn tuottamisen tilalle. (Esim. Puhakainen 1995; Suomen Palloliitto, valmennuslinja: ”Mitä on kokonaisvaltainen ja yksilökeskeinen valmennus?”) Todennäköisesti toiminta ohjautui kokonaisvaltaisuuteen käytännön sanelemana, sillä Mikkola vastasi valmennustoiminnasta yksin, vaikka toimi valmennuskomitean alaisuudessa. Juuri yksilöllisellä huomioinnilla ja urheilijoista välittämällä Mikkola sai vanhemmat huiput innostumaan menestyksen tavoittelusta Pariisissa, vaikka heillä oli elämässään muutakin tärkeää sisältöä kuin urheilu. Toisaalta kaikkien urheilijoiden, kuten Ville Pörhölän, kohdalla jatkuvakaan yhteydenpito ei tuonut toivottua tulosta. Olympiavoiton puolustus hyytyi ”vain” seitsemänteen sijaan. (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Ville Pörhölälle 7.10.1923; 9.11.1923; 2.2.1924; 15.2.1924; 21.2.1924; 10.3.1924; 11.3.1924; 3.4.1924; 11.4.1924; 5.5.1924)

Kirjeistä ei nouse esiin nationalistinen puhe, jota niistä esimerkiksi Kokkosen (2008) tutkimuksen perusteella olisi voinut olettaa löytyvän. Olympiamenestys oli asia, jolla haluttiin sementoida Suomen asemaa omana kansakuntana. Etenkin urheilujohtajille Suomen menestys oli äärimmäisen tärkeänä pidetty asia. Mikkola ei ainakaan kirjeitse motivoinut urheilijoita harjoittelemaan käyttämällä kansallismielisyyttä tehokeinona, vaikka varmasti tällaiset asiat nousivat esiin silloin tällöin urheilijoita ohjatessa. Urheilijat olivat muutenkin motivoituneita, ja ne jotka eivät olleet, motivoituivat vahvemmin esimerkiksi erilaisia taloudellisia tukia jakamalla. Urheilijoille valmennuksen päämäärä oli henkilökohtainen menestys, niin tuloksellisesti kuin taloudellisesti, ja vasta toissijaisesti menestys kansana kansakuntien joukossa. Mikkola selkeästi tiedosti tämän eikä korostanut kirjeissään urheilijoille Suomen urheilujohtajien hänelle asettamia paineita. Ainoan kirjeen, jossa esiintyi kansallismielisyyttä, hän lähetti Kalle Saarelmalle New Yorkiin. Mikkola toivoi koko ”Suomen heimon” käsittävän, että olympia-asia oli kaikille yhteinen. Käytännössä hän toivoi **amerikansuomalaisten** keräävän jälleen runsaasti varoja Suomen kisaosallistumisen hyväksi. Mikkola lupasi, että rahat eivät tule menemään hukkaan (Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Kalle Saarelmalle 4.1.1924). Mikkolan muutaman vuoden oleskelu Yhdysvalloissa auttoi osaltaan keräyksen onnistumista ja amerikansuomalaisten urheilijoiden motivoitumista harjoittelemaan kisoihin. Suuri osa Yhdysvaltoihin suuntautuneesta kirjeenvaihdosta käsitteli juuri taloudellisia asioita sekä erityisesti kestävyysjuoksija Ville

Ritolan Suomeen tulon järjestelyä. (Esim. Urheiluarkisto, SVUL, kirjeenvaihto, JM Hannes Kolehmaiselle 19.11.1923; JM Yrjö Sjöblomille 4.12.1913; JM W. Ritolalle 13.12.1923; JM Yrjö Sjöblomille 22.1.1924.)

Valmentajan rooli vaikuttaa Mikkolan aikana olleen kehittyneempi ja moniulotteisempi, kuin esimerkiksi Dayn (2012) kuvaama mestari-kisälli -tyylinen asetelma. Mikkola ei ollut esimerkinnäyttäjä ja lähiopettaja, vaan ennemmin järjestelmällistä ja osin urheilijalähtöistä valmennuskulttuuria luonut johtaja. Ranskalaisesta *Le miroir des Sports*:sta *Suomen Urheilulehteen* käännetty kuvaus tiivisti hyvin yleisen suhtautumisen Jaakko Mikkolaan: ”Täytyy sanoa, että suomalaiset suuresti kunnioittavat teknillistä neuvonantajaansa: väistyvät syrjään, kun hän kulkee ohitse, tervehtivät häntä arvokkaasti (!) Mikkola antaa määräyksensä kuivalla kurkkuäänellä, lauseensa ovat aina hyvin lyhyet ja tuimasti lausutut.” (Suomen Urheilulehti, 17.7.1924, ”Käynti Suomen olympialaisjoukkueen luona”.)

Tätä kuvaa vahvistaa myös rooli, jonka Mikkola sai Yhdysvalloissa Harvardissa noustuaan maastojuoksun lajivalmentajasta lopulta yliopiston yleisurheilijoiden päävalmentajaksi 1930-luvun puolivälissä. Yli kolmekymmenvuotinen ura yhdessä Yhdysvaltain merkittävimmistä yliopistoista osoitti, että hänen työtään urheilijoiden parissa arvostettiin. Urheilijoista käytettiin jopa nimitystä Mikkolan miehet. (”Mikkolamen”) Suomalaisvalmentajan todettiin jättäneen lähtemättömän vaikutuksen miehiin, joita hän valmensi: ”Ei ollut väliä kuinka kovaa hän ajoi heitä eteenpäin, yliopiston yleisurheilijat kunnioittivat häntä erittäin paljon”, kuvailtiin *The Harvard Crimson* -lehdessä. Yli neljä sataa Mikkolan valmentamaa urheilijaa keräsi Mikkolalle ja hänen vaimolleen Signelle eläköitymislahjaksi rahat matkaan Suomeen Helsinkiin olympiakisoja seuraamaan. Tätä toivomaansa matkaa Mikkola ei kuitenkaan päässyt toteuttamaan menehdyttyään keväällä 1952 hieman ennen eläkepäiviensä alkua. (The Harvard Crimson, ”Glenn Cunnigham to Greet Cross Country Runners on Tuesday” 26.9.1936; The Harvard Crimson, “Eight Mikkolamen Will Travel To K. Of C, Meet”, 14.2.1939; The Harvard Crimson, “Jaakko Mikkola Dead at 66; Coached Track Thirty Years”, 31.5.1952.)

Pohdinta

Tutkimuksen perusteella valmentaja tarkoitti käsitteenä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä huomattavasti laaja-alaisempaa toimijaa kuin nykypäivän ammattivalmentaja, joka ymmärretään tietyn urheilulajin harjoittelun erikoisosaajana. Osin tietysti siksi, että 1920-luvulla valmentaja saattoi olla urheilujärjestön ainoa palkattu työntekijä toimistopäällikön tai sihteerin ohella. Valmentaja oli siten valmennusvaliokunnan tai vastaavan työrukkanen, joka toteutti kaiken, mitä valiokunnalle tai hänelle itselleen tuli mieleen, tai mitä valmennukseen valitut urheilijat osasivat pyytää. Käytännössä valmentajan työssä ei ollut selkeää tehtäväkuvausta, sillä 1920-luvun Suomessa ammattimainen urheiluvalmennus oli uusi työ. Työhön ei ollut standardeja tai koulutusta, joka olisi vielä kehittänyt ammatillista osaamista, kun nykypäivänä pelkästään yhden lajin harjoitteluun ja sen osa-alueisiin on tarjolla runsaasti eri tason kursseja ja koulutuksia. Ensimmäiset menestyneet ammattivalmentajat, kuten Jaakko Mikkola, loivat toiminnallaan pohjan sille, millaiseksi suomalainen urheilujärjestelmä muotoutui ja millaiseksi ammattivalmentajan, urheilijoiden kasvattajan, työnkuva muodostui. Mahdollisia jatkotutkimussuuntia on juuri valmentajakoulutuksen synnyn ja koulutuksen sisältöjen suunnassa: mitkä asiat urheilujärjestöissä on katsottu kuuluvan hiljalleen kehittyneelle valmentajien ammattikunnalle ja mitkä asiat eriytyvät muille urheilukentän toimijoille?

Kun Mikkolan toimintaa vertaa nykypäivään, niin moni asia on siirtynyt päävalmentajalta muille urheilujärjestöjen toimihenkilöille ja osapäiväisille työntekijöille, kuten sihteereille, valmennuspäälliköille, huoltajille, managereille, varustepäälliköille, urheilulääkäreille, psykologeille, fysioterapeuteille ja muille ammattimaisille asiantuntijoille, joita valmennusjärjestelmän eri tasoilta löytyy. 1920-luvulla huippu-urheilun ammattimainen valmennus koostui pääasiassa kahden ammattitoimijan, valmentajan ja hierojien, työstä. Toimintojen eriytyminen monille eri osaajille on tarkoittanut samalla valmennuksen sirpaloitumista. Vaikka urheilijalle on tarjolla entistä syvällisempää erikoisosaamista eri asiantuntijoilta, vaatii osaamisen johdonmukainen hyödyntäminen myös urheilijalta entistä suurempaa itsetuntemusta ja taitoa valita itselleen kehittymisen kannalta oleellisimpia tukimuotoja.

Huomionarvoista Jaakko Mikkolan toiminnassa oli erityisesti sen kokonaisvaltaisuus juuri urheilijan kannalta. Tämä saattaa olla yksi tutkimuksen tärkeistä havainnoista. 1900-luvun alun olosuhteissa urheilijoiden monipuolinen huomiointi sekä erilaisten taloudellisten etujen ja varusteiden tarjoaminen merkitsivät urheilijoille paljon, vaikka nykypäivän näkökulmasta esimerkiksi kenkien tai painolevyjen saanti ei siltä kuulostaisi. Urheilijat kokivat valmentautumisensa merkittäväksi ja toisaalta taloudelliset edut motivoivat harjoittelemaan entistä enemmän yhä parempien etujen toivossa. Mikkola huomioi urheilijoita kokonaisvaltaisina yksilöinä eikä valtion nationalistisina työkaluina. Tietenkään yksilöllisyyden määrää ei kannata yliarvioida. Mikkolan valmennuksessa oli kymmeniä urheilijoita ja ajan viestintä esimerkiksi kirjein oli rajallista. Kiertämällä urheilijoiden luona, pysymällä kirjeenvaihdossa potentiaalisten menestysurheilijoiden kanssa, ja asumalla Helsingissä, missä suuri osa urheilijoistakin, hän pystyi pyörittämään yleisurheilun valmennussirkusta tirehtöörin tavoin, välillä piiskaa käyttäen ja runsaasti motivoivia houkuttimia urheilijoille tarjoten. Vaikka Mikkolan tiukkoja näkemyksiä ja joidenkin lajimuotojen harjoittelun osaamista kohtaan esitettiin myös kritiikkiä, hänen räätälöimä valmennuksen kokonaispaketti paikkasi ilmenneitä puutteita hänen osaamisessaan. Vaikuttaa siltä, että Mikkolan pioneerimainen työ loi vahvaa perustaa urheiluvalmennuksen laajemmalle ammattimaistumiselle.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Arkistolähteet

Suomen Urheiluarkisto (Urheiluarkisto)
Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton arkisto (SVUL)
Kirjeenvaihto, kansainvälinen kirjeenvaihto 1922–23
Kirjeenvaihto, Jaakko Mikkolan kirjeet 1923–24
Toimintakertomukset 1919–1924

Ville Ritolan arkisto
Ville Ritolan litteroitu haastattelu 15.3.1972 (haastattelija Voitto Viro)

Internet lähteet

GoCrimson.Com, Harvardin yleisurheilun virallinen verkkosivu, Coaching register [www-lähde]. < http://gocrimson.com/sports/track/history/OutM_History/MOut_Coach-Quick_Facts > (Luettu 20.2.2017).

Olympic Games, Paris 1924 [www-lähde]. < https://www.olympic.org/paris-1924 > (Luettu 10.2.2017).
Olympic Games, Rio 2016 [www-lähde]. < https://www.olympic.org/rio-2016 > (Luettu 24.5.2017).
Kansainvälinen olympiakomitea [www-lähde]. < http://www.olympic.org > (Luettu 24.5.2017).
Rahamuseon rahanarvolaskuri [www-lähde]. < http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN > (Luettu 20.2.2017).
Suomen Palloliitto, valmennuslinja [www-lähde]. < https://www.palloliitto.fi/valmennuslinja/yksilokeskeinen-valmennus/mita-yksilokeskeinen-valmennus > (Luettu 9.2.2017).

Painetut lähteet

Sanomalehdet

Suomen Urheilulehti 1920–1924
The Harvard Crimson 1936–1952

Aikalaiskirjallisuus

Mikkola, Jaakko 1923. Rata- ja kenttäurheilun käsikirja. Helsinki: Otava.
Mikkola, Jaakko 1924. Yleisurheilijoitten valmennus Parisin kisoihin. Teoksessa Pihkala, Lauri & Jukola, Martti (toim.) Olympialaiskisat II. Porvoo: WSOY, 16–42.
Pihkala, Lauri 1908. Urheilijan opas. Jyväskylä: Gummerus.

Kirjallisuus

Day, Dave 2012. Professionals, Amateurs and Performance: Sports Coaching in England, 1789–1914. Oxford: Peter Lang.
Häyrinen, Reijo 1987. Suomen yleisurheilun historia. Helsinki: Suomen Urheiluliitto.
Häyrinen, Reijo 1989a. Suomi – yksi urheilun suurvalloista. Teoksessa Suomi urheilun suurvaltana. Toim. Erkki Vasara. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 115. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 23–54.
Häyrinen, Reijo 1989b. Luonnostako voimaa urheiluun. Teoksessa Suomi urheilun suurvaltana. Toim. Erkki Vasara. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 115. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 263–294.
Häyrinen, Reijo 1989c. Suomalaisurheilijat olympiakisoissa: alueellinen jakauma. Teoksessa Suomi urheilun suurvaltana. Toim. Erkki Vasara. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 115. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 197–232.
Kantola, Heikki 2007. Valmennuksen jalanjäljet. Sata vuotta suomalaista urheiluvalmennusta. Suomen Urheilumuseosäätiön julkaisuja n:o 35. Helsinki: Suomen Urheilumuseo.
Kokkonen, Jouko 2008. Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. Bibliotheca Historica 119. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
Laine, Leena 1992. Suomi huippu-urheilun suurvaltana. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, VAPK-Kustannus, 215–233.

Puhakainen, Jyri 1995. Kohti ihmisen valmentamista: holistinen ihmiskäsitys ja sen heuristiikka urheiluvalmennuksen kannalta. Tampere: Tampereen yliopisto.
Rantala, Kalle 2014. Painin ja yleisurheilun ammattivalmnetajat Suomessa ennen toista maailmansotaa. Liikunta & Tiede 51 (6), 34–40.
Rantala, Kalle 2017. The Professionalisation of Sports Massage in Finland. Julkaisematon käsikirjoitus.
Salimäki, Harri 2000. Isänmaan ja urheilu- uskon mies. Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana. Bibliotheca Historica 62. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
Salo, U. 2006. Valmennustoiminta. Teoksessa Martiskainen, Seppo (toim.) Suomi voittoon – Kansa liikkumaan. Suomen yleisurheilun sata vuotta. Helsinki: Edita, 205–252.
Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
Turpeinen, Oiva 1981. Helsingin seudun puhelinlaitos 1882–1982. Helsinki: Helsingin puhelinyhdistys.
Vasara, Erkki 1997. Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta 1918–1939. Bibliotheca historica 23. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
Viita, Ossi 1997. Suden hetkiä: amerikansuomalainen olympiavoittaja Ville Ritola. Siirtolaisinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen julkaisu n:o 1. Turku: Siirtolaisinstituutti.
Viita, Ossi 2003. Hymyilevä Hannes: työläisurheilija Hannes Kolehmaisen sankaruus porvarillisessa Suomessa. Helsinki: Otava.

FM, tohtoriopiskelija Kalle Rantala *toimii erikoistutkijana Urheilumuseossa ja valmistelee väitöskirjaa Jyväskylän yliopiston liikunnan yhteiskuntatieteisiin.*